

УДК 930.85

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ТА ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО

А. О. Туровська

студентка 1 курсу, група М-11, навчально-науковий інститут економіки, менеджменту та права

Науковий керівник – ст. викладач В. М. Гром

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті представлені результати науково-теоретичного аналізу потужного драматургічного таланту великого українського поета, творча діяльність якого створювала міцні підвалини для народження українського реалістичного національного театру.

Ключові слова: театральне мистецтво, драматургія, п'єса, драма, композиція, духовна культура.

В статье представлены результаты научно-теоретического анализа мощного драматургического таланта великого украинского поэта, творческая деятельность которого создавала крепкие фундаменты для рождения украинского реалистичного национального театра.

Ключевые слова: театральное искусство, драматургия, пьеса, драма, композиция, духовная культура.

In the article the presented results of theoretical analysis of powerful dramaturgic talent of the great Ukrainian poet, creative to activity of that created strong foundations for birth of the Ukrainian realistic national theatre.

Key words: dramatic art, dramaturgy, play, drama, composition, spiritual culture.

“Шевченка ми і досі бачимо на увесь зріст.

Верхи цієї велетенської фігури для нас іще в тумані”

С. Васильченко

Великий борець за визволення віками гнобленого народу, геніальний український поет – Тарас Григорович Шевченко – був ще й видатним знавцем мистецтва, вносячи в історію культури неocenні думки, погляди та твердження.

Матеріал, який говорить про зв'язки Шевченка з театральною культурою його часу, не дуже великий, проте, уважне вивчення його дає уявлення про Шевченка-драматурга, Шевченка-критика з високими мистецькими смаками та вимогами до сценічного мистецтва.

Драматургію Шевченка спеціально почали вивчати у 1920-х роках. Статті П. Рупіна [1], А. Шамрая [2], О. Киселя [3] та інших дослідників містили багато влучних спостережень – йшлося про з'ясування окремих проблем жанру, коментування змісту п'єси тощо. Трохи особіно стоїть розвідка Б. Варнеке “Композиція “Назара Стодоли” Шевченка” [4] – по суті, перша спроба проаналізувати твір Шевченка з погляду композиції. Наприкінці 1950-х – на початку 1960-х з'явилися комплексні дослідження драматургії Шевченка – Д. Антоновича “Шевченко-драматург” [5] та В. Шубравського “Драматургія Т.Г. Шевченка” [6] (остання праця згодом була істотно поглиблена автором у ряді статей).

Загалом драматургія Шевченка, перебуваючи в “затінку” його геніальної поезії, попри порівняно невелику кількість текстів, є яскравою й самобутньою сторінкою Кобзарєвої творчості, має ще цілу низку нез’ясованих питань, а тому потребує подальшого докладного та всебічного вивчення.

Метою нашого дослідження стало проведення комплексного науково-теоретичного аналізу потужного драматургічного таланту великого українського поета, творча діяльність якого створювала міцні підвалини для народження українського реалістичного національного театру, що в подальшому сприяло розвитку національної свідомості та національно-духовному відродженню українського народу.

Ключові завдання, які були нами окреслені: дослідити театральне мистецтво XIX ст. та з’ясувати його характерні ознаки; оцінити роль Шевченка як драматурга в розвитку української драматургії та театру.

Дослідження показали, що великий інтерес до театрального мистецтва геніальний поет виявив уже з перших років своєї літературної діяльності. Про це свідчать не тільки його власні драматичні твори, а й активне прагнення підтримувати зв’язки з акторами, бажання постійно бути в курсі театральних новин. Зацікавлення театром було не випадковим і епізодичним, а виросло й зміцніло внаслідок усвідомлення активної, дійової ролі сценічного мистецтва в суспільному житті. Його історичні погляди формувалися під впливом визвольної боротьби українського народу, революційно-патріотичної ідеології декабристів, передової суспільної думки й народної творчості. На відміну від історичного суб’єктивізму реакційних романтиків Шевченко об’єктивно вирішував на історичному матеріалі питання сучасного йому життя. У його творах відбивається дух часу, в образах втілюються риси конкретної історичної дійсності. При цьому особливо важливо, що письменник показує вирішальну роль народних мас в історичному процесі.

Як і Гоголь, Шевченко віддає перевагу історизмові цілого перед історизмом деталі [6, с. 27], він не списував відомі в історії ситуації та образи, а створював їх у суворій відповідності з особливостями історичної дійсності. Проблеми національної незалежності, слов’янського єднання, народного патріотизму вирішуються в дусі найпередовішої на той час громадської думки.

Тарас Шевченко впродовж усього свого життя цікавився багатьма жанрами літератури, в тому числі драмою, хоча його драматургічна спадщина, що дійшла до нас, вичерпується однією завершеною п’єсою “Назар Стодоля” (1843 р.), уривком історичної п’єси “Никита Гайдай” (1841 р.) та незнайденою чи ненаписаною драмою “Слепая красавица”. Проте незважаючи на це, Шевченкова драматургія є значущою в контексті його художньої творчості. Через переслідування, арешти та заслання не всі задуми вдалося йому творчо реалізувати, проте уцілілі драми свідчать про потужний драматургічний талант великого українського поета.

Драматургічної майстерності Шевченко вчився на кращих зразках російської, української та світової драматургії. Але, як і кожний геніальний художник, Шевченко не йшов по шляху механічного наслідування, прямих запозичень сюжетів, образів, художніх засобів. Було б марною справою шукати в його творах якихось готових, запозичених у Гоголя, Шекспіра чи Котляревського схем і прийомів. З великими попередниками Шевченка єднало в першу чергу органічне прагнення до високоідейного мистецтва, яке було б близьким і зрозумілим широким народним масам. А вже на цій основі виростала спадкоємність і драматургічна техніка в її принципових, відправних моментах.

Драматургія Шевченка за його життя була практично не відомою, хоча уривок п’єси “Никита Гайдай” побачив світ у журналі “Маяк” (1842 р.), а “Назар Стодоля” був поставлений на сцені аматорського театру Медико-хірургічної академії в Петербурзі наприкінці 1844 р. [7, с. 18].

Величезний успіх “Кобзаря” на довгий час заступив всю іншу велику й різнобічну спадщину геніального поета. Та й сам Шевченко, зневірившись у можливості постановок своїх п’єс, йдучи за поетичним покликанням, перестав писати драматичні твори, хоч діяльний та живий інтерес до драматургії та театру виявляв усе життя.

Дослідження теми Шевченка-драматурга було б неповним без вивчення драматичних елементів у творчості поета взагалі, без уважного вивчення його визначних поем.

Як і в більшості своїх поетичних творів, у драматургії Шевченко славить героїчне минуле України, козацьку вольність і завзяття, оспівує національно-визвольний рух, закликає народ до братнього єднання. Зокрема, ідейність і реалізм Шевченка у “Назарі Стодолі” виявилися значно глибшими, ніж у п’єсі “Никита Гайдай”. Основною рисою цього твору є правдиве відтворення явищ соціальної дійсності. Природністю та великою простотою характеризуються сценічні та художні якості п’єси. Реалістично змальовуючи життя різних соціальних верств, Шевченко створив типові характери, вірно відобразив класово-антагоністичні суперечності в українському суспільстві другої половини XVII століття. П’єса відзначається ідейною насиченістю, багатством характерів, художньою переконливістю. Вона приваблює нас силою людської думки та почуття. Усім своїм ідейно-художнім змістом п’єса протистояла реакційно-романтичній мелодрамі, яка панувала в той час на сцені театрів.

Сценічна доля творів Т. Шевченка в Україні охоплює більше півтора століть. Багато у чому постановки залежали від режисерського бачення драматургії Шевченка, продиктованого власним смаком, прагненням до новаторства або ж ставленням влади до творчої спадщини поета. В наш час вистави про долю Шевченка або за мотивами його п’єс навіть доповнюються сучасними мультимедійними технологіями.

Підводячи підсумки, можна зазначити, що традиції Шевченка-драматурга відіграли значну роль у розвитку української драматургії та театру. Кращі риси драматургічної спадщини Т. Г. Шевченка сприяли розвитку драматургічної творчості Старицького, Кропивницького, Карпенка-Карого та Франка.

Класична спадщина попередніх епох допомагає нам, молодому поколінню, засвоювати кращі традиції минулого, вона знаходить нового вдячного глядача, який вчиться не тільки пізнавати життя, але й перебудовувати його.

Таким чином, творча спадщина Тараса Григоровича Шевченка складає основу нашої духовної культури та має неоціненний вплив на еволюцію художньої свідомості українського народу.

Список використаних джерел:

1. Рулін П. Драматичні спроби Шевченка // Тарас Шевченко. Збірник. – К., 1921. – С. 95-107.
2. Шамрай А. Передмова // Шевченко Т. Назар Стодоля. — Х., 1927. – С. 3-16.
3. Кисіль О. Український театр. – К., 1968. – 259 с.
4. Варнеке Б. Композиція “Назара Стодолі” Шевченка // Україна. – 1929. – Кн. 10-11. – С. 55-61.
5. Антонович Д. Шевченко-драматург // Шевченко Т. Повне видання творів: У 14 т. / За ред. П. Зайцева. – Чикаго, 1959. – Т. 5. – 303 с.
6. Шубравський В.Є. Драматургія Т.Г. Шевченка. – К., 1961. – 117 с.
7. Івашків В. Тарас Шевченко-драматург: причинки до теми // Вісник НТШ. – 1990, № 45. – С. 17-20.